

κάτου. Θυμώνει δ' λοχαγός, καὶ παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Στρατηλάτη νὰ μὴν πειραχθεῖ τὸ τζαμί, ἀνοίγει φωτιά καὶ μὴ ἐνωμοτία κατὰ τοῦ Χότζα. Ἀπὸ τότε δὲν ξανακούστηκε πυροβολισμός του.

Τὸ ὑπερήφανο ἄλογο δέρνεται κάτω στὸ χῶμα, ἀφρίζει καὶ σὲ λίγο μένουν τὰ μάτια του ἀνοιχτά, ἀκίνητα. Κλαίει ὁ λοχαγός κι οὔλοι οἱ στρατιῶτες γιὰ τὸν ἀγαπημένο μας ντορὴ, ἡ γειτονιά μοιρολογεῖ τὰ δυὸ κορίτσια ποὺ πάνε ἀπὸ τοὺς ἀγῆνους πυροβολισμούς τοῦ σαρικοφόρου.

Τὸ σύνταγμα μας λυπημένο, πικραμένο, γιὰ τὸ κακοπιάσιμο τῆς ἡμέρας προχωρεῖ πρὸς τὴ γέφυρα.

Περναί ἀπὸ κοντά μας ἕνας χωρικός μὲ μιὰ νεκρόκασσα παιδιοῦ ἢ κοριττοῦ, δεκαπέντε χρονῶνε, ντυμένη μὲ γαλανόασπρο παννί. Τραβάει γιὰ τὴ γειτονιά ποὺ πιάστηκαν οἱ δυὸ συντρόφοι, στὸ δρόμο ποὺ κάθεται ἡ γλυκεῖα μικρούλα.

Ὅταν περάσαμε τὴ γέφυρα καὶ τὰ ὑψώματα, ποὺ φέρνουν στὸν ἀνηφορικό δρόμο, ἡ καμπάνα τοῦ μοναστηριοῦ χτυποῦσε λυπητερὰ. Γύρισαν κἄμποσοι καὶ κοίταξαν. Τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη εἶδαν τὸ τζαμί νὰ ζώνεται ἀπὸ τίς φλόγες καὶ νὰ σκεπάζεται ἀπ' τὸν καπνὸ.

Ὁ Πίπης ἐκστατικός καὶ πικραμένος, κοιτάζοντας πρὸς τὴν κληματαριὰ ποὺ σκέπαζε τὴν στέγη μὲ τὰ κίτρινασμένα της φύλλα, ἔλεγε:

— Ἦλιος τὰ μεσάνυχτα.....

M. ΑΡΑΧΩΒΙΤΗΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Ἐγκριθέντος ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Μετόχων τῆς 18)31 Μαρτίου 1914 τοῦ Γενικοῦ Ἰσολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1913, ὡς καὶ τῆς διανομῆς διὰ τὴν χρῆσιν ταύτην μερίσματος φρ. 5—κατὰ μετοχὴν ἀπληλαγμένου παντὸς φόρου, τὸ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ πληρωθέντος κατὰ τὸν παρελθόντα Αὐγουστον προσωρινοῦ μερίσματος φρ. 2.50 ἀπομένον ὑπόλοιπον ἐκ φρ. 2.50 κατὰ μετοχὴν εἶνε πληρωτέον ἀπὸ τῆς 21 3 Ἀπριλίου 1914, ἐπὶ προσαγωγῇ τῆς ὑπ' ἀριθ. 15 μερισματαποδείξεως:

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι τῆς Τραπεζῆς.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, Σμύρνῃ, Ἀλεξανδρείᾳ, Καίρῳ, Μιτυλήνῃ, Σέρραις, Μοναστηρίῳ, Ζαγαζίκῃ, Μαγνησίᾳ, Περγάμῳ καὶ Σόμᾳ, παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι καὶ Πρωτοτελείαις αὐτῆς.

Ἐν Παρισίοις παρὰ τῷ «Comptoir National d'Escompte-de Paris».

Ἐν Βερολίῳ παρὰ τῇ Nationalbank fur Deutschland.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18)31 Μαρτίου 1914.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

(Ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις)

ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ

(Ἀπάντησις στὰ Ἀλεξανδρινὰ «ΓΡΑΜΜΑΤΑ».)

Ὡς τώρα μόνο θρησκευτικὰ περιοδικὰ μᾶς εἶχαν χτυπήσῃ τὴν ἐκδοσὴν τοῦ Ἀσματος. Μαντεύαμε πάντα τὰ κατηγορητήριά τους— ὥπως κ' εἶτανε— παλιά, ἀστήρικτα, μὲ δογματισμὸ καὶ ἀναθέματα. Σὺν ἔμαθα τελευταία πῶς τὰ «Γράμματα» τῆς Ἀλεξανδρείας γράφανε γιὰ τὸ Ἄσμα περίμενα κάτι νέο καὶ νέο ποὺ νὰ φέρῃ εἴτε κλόνισμα εἴτε δυνάμωμα στὴν ἀντίληψή μου γιὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Γελᾶσθηκα ἔμως.

Καὶ πρὶν δυὸ χρόνια σὺν πρωτοδιάρκῃ τὴν ἐργασίᾳ μου αὐτὴ στὴ «Φοιτητικὴ Συντροφικὰ» καὶ κάποιος ἄλλος κύριος μὲ φιλήσυχο παρυσιαστικὸν μοῦ ζήτησε τὴ διεύθυνσή μου, μὲ νουθέτησε λίγο ἐκεῖ στὸ πόδι καὶ μοῦστελε ὕστερα ἀπὸ δέκα μέρες μὴν ἀπάντησιν σὲ κάμποσα κατεβατὰ γιὰ τὰς «βλασφημίας» ποὺ ξεστόμισα. Μοῦ ἀράδιζε τὴ γνώμη τῆς Συναγωγῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας— σὺν κ' ἑσᾶς καληώρα νάχουμε κ. Ἰωάννη Ἀγιάσκ, καὶ στὸ τέλος μοῦ εὐχότανε «ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν», τὸ μόνον ἀκριδῶς ποὺ λείπει ἀπὸ τὴ δική σας κριτικὴ. Τοῦ εἶταν γραφτὸ μὴν ἀπάντησιν ποὺ δὲν τὸν ἀξίωσα τότες, νὰ τὴν μάθῃ τώρα ἐξ αἰτίας σας.

Ἀπὸ τίς δέκα σελίδες ποὺ σᾶς γ ρώνουν τὰ «Γράμματα» δὲ βγάζουμε τίποτα ἐχτὸς ἂν νομίζετε πῶς ἡ ψευτοκατάνυξις, ποὺ χύνουν τὰ παρόμοια κολυδοκηρύγματα μὲ τὴν «παράδοσιν», «Θεόπνευστον», «Ἀκρίμπας», «Κετουμπέμ», «Ταργούμ», «Ταλμούδ», μπορούσε νὰ συγκινήσῃ καὶ μᾶς ποὺ κ' ἂν δὲ φέρνουμε στὴ ράχη μας «τριάντα χρόνια θεολογικῆς γνώσεως» γιὰ τὴν δὲ μᾶς περισσεύουν, ἀπὸ μακρὰ ἔμως νοιώθουμε τὴν ἡλικίαν τῆς θεολογικῆς σας κριτικῆς. Αὐτὰ ποὺ λέτε ἄχει κάθε εἰσαγωγὴν στὸ Ἄσμα Ἀσμάτων κ' αὐτὸ τὸ ἀραροῦν καὶ τὸ σεμιγδάλι θρέφει μονάχα τοὺς μαθητὰς κάθε σεμινάριου καὶ Θεολογικῆς Σχολῆς.

Ἐγὼ ποὺ δὲ θέλησα στὸ βιβλίον μου νὰ κάνω καθαρὴ δασκάλικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία ἐξ ἄλλου ἔχει γίνεῖ πρὶν ἀπὸ μένα, ἔβανα σύντομα καὶ φαινὰ σὲ διάφορες φράσεις τοῦ προλόγου τὸ ἐξυγόμενον τῆς μελέτης μου καὶ τὴ δική μου σκέψιν στὸ ἂν ἔχῃ θέσιν τὸ ἔργο συμφωνῶν μὲ τὴν ἐκδοχὴν ποὺ τοῦ δίνω, κ' ἂν εἶναι δράμα ὥπως τὸ θέλει ὁ Renan, θεωρώντας τὰ ἄλλα ζητήματα λυμένα ἀπὸ τὴν προηγούμενη πολυσύνθετην ἐργασίαν. Σέψ' ἔμως ποὺ ἀναλάβετε νὰ τὸ κρῖνετε καὶ νὰ τὸ χτυπήσετε μάλιστα, καὶ μαζί τὴν ἐργασίαν τῶρων ἄλλων στὰ ἄλλα ση-

μεία, είχατε χρέος νά κάνετε καθεαυτοῦ δασκαλική πιά δουλειά καί ν' ἀντιτάξετε γιά ὅλα αὐτά τὸ βαρὺ πυροβολικὸ τῶν ἐπιχειρημάτων σας δείχνοντας μαζί ποιὸν ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ἀκολουθῶ. Στὸ ἐπὶ δὲν εἶναι δῖον, μόνη ἀφορμὴ ποὺ μιλῶ γιά τὸ Renan, συμφωνεῖτε μαζί μου. Ἀλλὰ καί σ' αὐτὸ καθὼς καί σ' ὅσα δὲ συμφωνεῖτε, ἀντὶς ἐπιχειρήματα ὅλο καί θέλετε ἀγκουρα νά εἰρωνευτεῖτε, ἀπόδειξη πῶς κι ὅπου συμφωνεῖτε κι ὅπου ὄχι, δὲν εἰστε εὐχαριστημένοι μὲ τὸν ἑαυτὸ σας, ἄλλη ἀπόδειξη αὐτὸ πῶς δὲν ἔχετε καμμιάν ἀτομικὴ σας γνώμη σχηματισμένη παρὰ σπρωχτήκατε ἔτσι μοιραῖα νά γράψετε κι ἀπὸ τὸ πιθάρι τῆς ἀγνομίας σας αὐτῆς ξεσκεπάσατε καί μᾶς παρουσιάσατε πάνοπλη τὴ «γῆραια παράδοση». Ἐμεῖς θέλαμε τὰ ἐπιχειρήματά σας καινούργια καί φωτεινά καί ὄχι σκουριασμένα κι ἀχώνευστα ὥστε νά πιάνεστε ἀπὸ τὴν παράδοση σὰν μωρὸ ἀπὸ τὰ χεῖλια τῆς κούνιας του καί νά καθουρτίζεστε στὸ ἐξῆς σκαρίφημα τῶν συλλογισμῶν σας· εἶναι ὁ Σολομὼν συγγραφέας τοῦ Ἀσματος γιατί αὐτὸν παραδέχτηκεν ἡ παράδοση. Καί γιά νά τὸν παραδεχτῇ θὰ πῇ πῶς αὐτὸς εἶναι ὁ συγγραφέας του. Ἐχει θεῖαν ἀλληγορικὴ καί προφητικὴ σημασία τὸ Ἀσμα γιατί τέτοιο τὸ παραδέχτηκεν ἡ παράδοση καί γιά νά τὸ παραδεχτῇ τέτοιο θὰ πῇ πῶς εἶναι προφητικὸ καί ἀλληγορικόν. Καί γιά νά κατεδικάσῃ ἡ Ἐκκλησία τὸν Μοψουεστίας ἀπόδειξε πῶς εἶναι θεοὸ τὸ ἔργο. Δηλαδή. Ἐκκλησιὰ μολυβωτῇ, μολυβοκοντοπελέκησε, τῆς μολυβοκοντοπελέκητος ὁ γιός. Σ' αὐτὴ τὴν μανταλιτὴ τριγυρνᾶτε κι αὐτὸς εἶναι ὁ σκελετὸς τῆς κριτικῆς σας.

Στὴν εὐσία τώρα.

Νο 1. Τὸ Ἀσμα ταιριάζει μὲς στὰ βιβλία τῆς Παλ. Διαθ.; ἂν καὶ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα μπορεῖ νά χωνευτῇ στὸ

Νο 2. Εἶναι ἀλληγορικὸ ἢ καλύτερα θεοὸ βιβλίον τὸ Ἀσμα;

Νο 3. Εἶναι ὁ Σολομὼν ὁ συγγραφέας του;

Νο 4. Σὲ ποῖο εἶδος τέχνης πηγαίνει;

Στὸ Νο 4 συμφωνεῖ ὁ κ. Ἀγιάσος μαζί μου καίτα «Γράμματα» φυλλάδ. 17—20 τόμ. Β'. σελ. 262—3). Στὸ Νο 3 ὄχι. Ἀν καὶ δὲν τὸ θεωρεῖ καὶ σπουδαῖο εἴτε εἶναι εἴτε δὲν εἶναι ὁ Σολομὼν συγγραφέας του μὲ μιὰ μονοκοντυλιά μᾶς λέει πῶς δὲν «πείθουν» τὰ ἐπιχειρήματα κείνων ποὺ μὲ χρονολογίες ἀποδείχνουν τὸ ἐναντίον καὶ μᾶς προβάλλει σὰν μπαμπούλα τὴν παράδοση «ἡ παράδοση ὅλων τῶν αἰώνων μαρτυρεῖ χωρὶς καμμιά παραφωνία πῶς τὸ Ἀσμα Ἀσμάτων εἶναι ἔργο τοῦ Σολομῶντα» (Γράμ-

ματα σελ. 262). Ἀν καὶ τὸ ἀπὸ ποιὸν γράφτηκε τὸ Ἀσμα τὸ θεωρεῖ «κάτι δευτεροβάθμιο, γιά τὴν ἀκριβολογία ὅμως (χαρὰ στὴν ἀκριβολογία!) ποὺ χρειάζεται κάθε ἐπιστημονικὴ ἔρευνα πρέπει νά το-νισθῇ ἰδιαίτερα ἡ σημασία τῆς παράδοσης, αὐτὴν δὲ ὑποστηρίζει καὶ τὸ Ταλμουδ ποὺ παραδέχεται ὅτι γράφτηκε ἀπὸ τὸν Σολομῶντα» (Γράμμ. σελ. 262). Ἐμεῖς δὲν τὸ θεωροῦμε «δευτεροβάθμιο αὐτὸ σὰν τὸν κ. Ἀγιάσος παρὰ πρεσβεύουμε πῶς δὲν ἔχει καμμιά σχέση ὁ Σολομὼν μ' αὐτά. Στὸ σύντομο δὲ πρόλογο τῆς ἐκδόσῆς μας, πηγαίνοντας μὲ τὸ νοῦ στὸ πρῶτο πρῶτο πῆξιμο, στὸ ὅλως διόλου πρωτογόνον συγκόλλημα τοῦ βιβλίου τῆς Ἑβραϊκῆς φιλολογίας πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ Ἐζρα καὶ Νεεμίας γιά τὴν ἀποκρυστάλλωση κάποιου ὁρισμένου Κανόνα, εἴπαμε πῶς τὸ ὄνομα τοῦ Σολομῶν ἀπὸ πάνου ἀπὸ τὰ πρῶτα χερόγραφα γέννησε τὴν ἰδέα πῶς συγγραφέας τοῦ ἔργου εἶναι ὁ Σολομὼν κ' ἔκανεν ὕστερα τὴν κατασκευή μιᾶς συστηματικῆς ἔρευνας ὑπὲρ καὶ κατὰ, ἡ ὁποία κατάντησε σὲ πλειονοψηφία ποὺ ἀρνίεται σήμερα τὸν Σολομὼν. γιά συγγραφέα τοῦ Ἀσματος: Ὁ κ. Ἀγιάσος ὅμως καὶ καὶ τίς χρονολογίες ἀρνίεται καὶ τὰ ὀνόματα ποὺ τοῦ συμφέρει μονάχα δανεῖζεται ἀπὸ τὰ λεξικά καὶ ἀραδιάζει γιά νά τονώσῃ τὴν κριτικὴ του, ἐσωτερικὴ μαρτυρία καμμιά δὲ μᾶς παρουσιάζει παρὰ μᾶς κάνει ἓνα μποῦ! μὲ τὴν παράδοση καὶ ἰκανοποιεῖται. Ἀλλὰ θὰ πῇς τὸ θεωρεῖ «δευτεροβάθμιο» αὐτὸ καὶ γιά τὴν «ἀκριβολογία καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευνα!» εἶναι ποὺ παραδέχεται πάλι τὴν παράδοση. Κι ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ καὶ δηλαδή. Ἐλλειψὴ σχηματισμένης γνώμης. Ἀλλ' ἂν οἱ χρονολογίες δὲ σᾶς πείθουν κ. Ἀγιάσος, πειστήτε α) πῶς τὸ Ἀσμα δὲν ἔχει τίποτα τὸ κοινὸ στὸ ὕψος, στὴ τέχνη, στὴ σκέψη καὶ στὴ φράση μὲ τὰ ἄλλα τὰ γνωστὰ ἔργα τοῦ Σολομῶν. Δὲν ἔχω τόπον ἐδῶ νά σᾶς κάνω παράταξη καὶ παραλληλισμό. β) Δὲν εὐδοδοῦνται διόλου τὸ ἔργο ἂν πάρουμε τὸ Σολομῶν γιά συγγραφέα· πέφτουμε σ' ἓνα χάος ποὺ ὅποιον ἀντίληψη κι ἐκδοχή κι ἂν τοῦ δώσουμε, εἴτε πῶς ὁ ἴδιος τὸ γράψε γιά δυὸ ἑρωμένους, εἴτε πάλι ὁ ἴδιος γιά τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὴν ἑρωμένη του, δὲν κλώθεται οὔτε στρογγυλεῖται ἀπ' ὅλες τίς μεριές, ὅσο κι ἂν ἔχουμε ὅπ' ὄψη μας τὴν Ἑβραϊκὴν τεχνουργίαν, παρὰ ἀφίνει ἄδεια σημεῖα καὶ χάσματα. Τέλος τὸ νά μὴ σᾶς μέλη κ. Ἀγιάσος καὶ πολὺ καὶ τὸ νά θεωρεῖτε δευτεροβάθμιο θὰ πῇ πῶς κι οἱ χρονολογίες σᾶς ἀφίσανε κάτι καὶ οἱ ἐσωτερικὲς μαρτυρίες ἐπίσης, ἂν ἐπιμένετε δ' ἀκόμη σ' αὐτὴ τὴν τσικλακούτα, σ' αὐτὸ φταίει ἡ παράδοση.

(Στὸ ἄλλο φύλλο τελιώνει)

Κ. ΦΡΙΑΙΓΓΟΣ